

บทคัดย่อ

ในหลายประเทศ ศาลยุติธรรมได้เข้ามามีบทบาทสนับสนุนสิทธิการใช้งานแสงประดิษฐ์และสิทธิประการอื่นที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานแสงประดิษฐ์จากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและสุขภาพที่ดีของมนุษย์ ศาลยุติธรรมได้ตีความและปรับหลักกฎหมายสิ่งแวดล้อมและผังเมืองเพื่อพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับแสงสว่าง ไม่ว่าจะเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการส่องรูก้าวของแสงประดิษฐ์ คดีที่เกี่ยวข้องกับแสงสว่างจ้าที่เกิดขึ้นจากการสะท้อนของแสงอาทิตย์จากกระจกหรือน้ำต่างของอาคารสูง และสิทธิที่จะได้รับแสงธรรมชาติอย่างพอเพียง แม้ศาลยุติธรรมในหลายประเทศได้เคยวินิจฉัยคดีที่วางหลักเกณฑ์อันมีอิทธิพลต่อการออกแบบหรือติดตั้งแสงสว่างภายนอกอาคาร แต่ทว่าศาลยุติธรรมในหลายประเทศก็ยังไม่ได้วางหลักเกี่ยวกับระดับหรือปริมาณแสงธรรมชาติและแสงประดิษฐ์ที่สามารถรับได้ในเวลากลางวันและกลางคืน ดังนั้น ศาลยุติธรรมอาจแก้ปัญหาเกี่ยวกับผลกระทบอันเนื่องมาจากการใช้งานแสงประดิษฐ์และผลกระทบของแสงธรรมชาติจากสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง โดยไม่เพียงแต่พิจารณาจากคำพิพากษาที่เคยวางหลักเกณฑ์เอาไว้ในเรื่องปัญหาดังกล่าวเท่านั้น หากแต่ยังต้องพิจารณาถึงบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับแสงสว่างทางสถาปัตยกรรม การก่อสร้างในชุมชนเมืองและปัญหาในทางวิศวกรรมส่องสว่าง

คำสำคัญ: การส่องรูก้าวของแสง, การสะท้อนของแสง, สิทธิได้รับแสงสว่าง, ศาลยุติธรรม

1 ดร., อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200

E-mail: pedithep@gmail.com

Abstract

In many jurisdictions, the Court of Justice, as well as being the Judicial Institute, plays an important role in the development of a right to use artificial lights and other rights to a healthy environment and well-being. The functions of the Court are to interpret and apply the environmental and planning law; to decide light-related cases including challenges to artificial light use problems, building glare from the skyscrapers and rights to maintain the level of natural illumination. While the significance of judicial bodies in many jurisdictions lies in the binding nature of their legal decisions, that influence the behavior of outdoor light installations and design, the Court of Justice in many jurisdictions sometimes does not successfully defines a maximum amount of natural and artificial light which is acceptable during day and night hours. It may be better to try to resolve these legal matters formally by bringing the issues to the consideration of the previous decisions of the Court of Justice and establishing an understanding with them about the legal provisions of the relevant legislation relating to architectural lighting, urban construction and illuminating engineering problems.²

Keywords: light trespass, light reflection, rights to light, Court of Justice

² Ph.D., Lecturer, Faculty of Law, Chiangmai University 50200
E-mail: pedithep@gmail.com

1. บทนำ

ในอดีตมนุษย์ย่อมอาศัยแสงธรรมชาติ (natural light) เพื่อดำรงชีวิต และประกอบกิจกรรมภายนอกอาคารยามค่ำคืน³ เช่น การอาศัยแสงจากดวงอาทิตย์ในการถนอมอาหาร การอาศัยแสงจากดวงจันทร์เพื่омองเห็นวัตถุยามค่ำคืน และการอาศัยแสงจากดวงดาวเพื่อนำทางการเดินเรือของนักเดินเรือที่ต้องการเดินทางในยามค่ำคืน และมนุษย์อาจอาศัยแสงประดิษฐ์ (artificial light) ที่มนุษย์ได้ประดิษฐ์ขึ้นมาทำให้มนุษย์มีแสงสว่างที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการมองเห็นของมนุษย์ในยามค่ำคืน เมื่อมนุษย์สามารถมองเห็นวัตถุต่างๆ ได้ชัดเจนในยามค่ำคืน มนุษย์ก็สามารถประกอบกิจกรรมภายนอกอาคารต่างๆ ในเวลากลางคืน⁴

การประกอบกิจกรรมของบริการสาธารณะที่ดำเนินโดยภาครัฐ การดำเนินกิจกรรมอุตสาหกรรมของภาคอุตสาหกรรม การดำเนินธุรกิจของภาคเอกชน และการดำรงชีวิตส่วนบุคคลของประชาชน⁵ ต่างก็ต้องอาศัยแสงธรรมชาติและแสงประดิษฐ์ในการดำเนินกิจกรรมภายนอกอาคารด้วยกันทั้งสิ้น เพราะถ้าหากปราศจากแสงธรรมชาติและแสงประดิษฐ์แล้ว มนุษย์ก็อาจไม่สามารถมองเห็นวัตถุต่างๆ ได้ชัดเจนในพื้นที่ที่มีแสงสว่างไม่เพียงพอหรือไม่สามารถมองเห็นเส้นทางสัญจรได้ชัดเจนในเวลากลางคืน⁶

3 Loveridge, A., Duell, R., Abbari, J. and Moffat, M. (2014). Night Landscapes: A Challenge to World Heritage Protocols. *Landscape Review*, 1 (15), 64-75.

4 City of Edmonton. (2013). **Light Efficient Community Policy**. Edmonton: City of Edmonton and DMD & Associates Ltd.

5 U.S. Department of Energy. (2010). **Exterior Lighting Guide for Federal Agencies**. Washington, DC :Federal Energy Management Program.

6 Joseph, A. (2006). **The Impact of Light on Outcomes in Healthcare Settings**. Concord: The Center for Health Design.

การขยายตัวของพื้นที่ชุมชนเมืองย่อมทำให้มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง (built environment)⁷ ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นอาคาร สิ่งปลูกสร้าง และสาธารณูปโภคที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมา⁸ ต่างก็ต้องการการออกแบบ (design) อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ เพื่อให้แสงธรรมชาติส่องเข้ามายังพื้นที่ที่ต้องการแสงสว่างธรรมชาติและ การติดตั้ง (installations) หลอดไฟฟ้าหรือ โคมไฟประเภทต่างๆ ที่สามารถกำเนิดแสงประดิษฐ์ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถมองเห็น ได้ดีในเวลากลางคืนหรือในสถานที่ที่มีแสงสว่างไม่เพียงพอต่อการมองเห็นวัตถุหรือ การสัญจรในยามค่ำคืน⁹

แม้การขยายตัวของพื้นที่ชุมชนเมืองและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง ย่อมต้องมีการออกแบบอาคาร การออกแบบแสงสว่าง และการติดตั้งไฟส่องสว่าง เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อทำให้มนุษย์สามารถใช้ประโยชน์จากแสงธรรมชาติกับ แสงประดิษฐ์ได้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถตอบสนองต่อความต้องการ การดำเนินกิจกรรมที่ต้องมีแสงสว่างให้เพียงพอกับพื้นที่ใช้งาน แต่ทว่าการออกแบบ แสงสว่างที่ก่อให้เกิดทิศทางการส่องของแสงอันสร้างความเดือดร้อนรำคาญ และรบกวนการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันแก่เพื่อนบ้าน (a nuisance to neighbours and interfere with their normal daily activities)¹⁰ และการ

-
- 7 Wells, N. (2015). **How Natural and Built Environments Impact Human Health**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.human.cornell.edu/outreach/upload/CHE_DEA_NaturalEnvironments.pdf
 - 8 ARUP (2015). **Cities Alive: Rethinking the Shades of Night**. London: ARUP.
 - 9 Cairns Regional Council. (2015). **Sustainable Tropical Building Design Guidelines for Commercial Buildings**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.cairns.qld.gov.au/__data/assets/pdf_file/0003/45642/BuildingDesign.pdf
 - 10 Moreton Bay Regional Council. 2015. **Fact Sheet Light Nuisance**. Caboolture: Moreton Bay Regional Council. และดูเพิ่มเติมใน Logan City Council. (2015). **Residential Light Nuisance: Local Law No. 10 (Public Health) 1999**. Logan City DC: Logan City Council.

ติดตั้งแสงสว่างที่ให้ความสว่างที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (non-environmentally friendly brightness)¹¹ รวมไปถึงการก่อสร้างอาคารอันมีลักษณะทางกายภาพที่บดบังการรับแสงธรรมชาติของเพื่อนบ้าน อันกระทบต่อสิทธิในการคงไว้ซึ่งระดับความสว่างที่เหมาะสม (a right to maintain the level of illumination) ของเพื่อนบ้าน¹²หรือการก่อสร้างอาคารสูงที่ใช้วัสดุบางอย่างที่สามารถสะท้อนแสงจนก่อให้เกิดแสงสว่างจ้า (skyscraper glare problems) อันทำให้เพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบหรือผู้ที่สัญจรผ่านบริเวณอาคารดังกล่าวเกิดความไม่สบายตา¹³ ย่อมทำให้เกิดข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้งานแสงประดิษฐ์ในชีวิตประจำวันและสิทธิในการรับแสงธรรมชาติอย่างพอเพียง ซึ่งหมายถึง ข้อพิพาทเกี่ยวกับการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญอันเนื่องมาจากแสงที่ส่องรบกวนข้อพิพาทเกี่ยวกับแสงสว่างจ้าที่สะท้อนลงมาจากอาคารสูงหรือตึกระฟ้า และยังรวมถึงประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานแสงประดิษฐ์ในชีวิตประจำวัน

ซึ่งศาลยุติธรรม (Court of Justice) ในหลายประเทศจึงมีบทบาทเกี่ยวข้องกับแสงสว่าง (roles in a wide range of lights and lighting) เป็นอย่างน้อยสองประการด้วยกัน ประการแรก ศาลยุติธรรมมีบทบาทในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาที่เกี่ยวกับการใช้งานแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญและรบกวนการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันแก่บุคคลอื่น¹⁴ ประการที่สอง ศาลยุติธรรมอาจกำหนดมาตรฐานเพื่อ

11 International Dark-Sky Association. (2014). **IDA Practical Guide PG 3: Residential Lighting**. Tucson: International Dark-Sky Association.

12 Royal Institution of Chartered Surveyors. (2010). **Rights of light Practical guidance for chartered surveyors in England and Wales**. Coventry: Royal Institution of Chartered Surveyors.

13 Department of Building and Housing. (1998). **Compliance Document for New Zealand Building Code Clause D1 Access Routes**. (2nd edition). Wellington: Department of Building and Housing.

14 Test Valley Borough Council. (2015). **Taking private action for nuisance**

คุ้มครองสิทธิของประชาชน ในกรณีที่แสงธรรมชาติหรือแสงประดิษฐ์ก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือภาวะที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนได้¹⁵

บทความฉบับนี้ ผู้เขียนประสงค์จะบรรยายคดีพิพาทเกี่ยวข้องกับแสงธรรมชาติและแสงประดิษฐ์ที่เคยเกิดขึ้น (well-known light cases) โดยศาลยุติธรรมในหลายประเทศได้เข้ามามีบทบาทในการพิจารณาพิพากษา เช่น คดีพิพาทที่ศาลอังกฤษ ศาลสหรัฐอเมริกา และศาลนิวซีแลนด์ พร้อมทั้งพิจารณาถึงบทบาทของศาลยุติธรรมบางประการต่อการใช้งานแสงสว่างในบริเวณอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างของศาล นอกจากนี้ บทความนี้ยังมุ่งวิเคราะห์บทบาทของศาลยุติธรรมในขนาดตักกับกรณีที่บุคคลได้ออกแบบหรือใช้งานเทคโนโลยีแสงสว่าง (light technology) ที่ก่อให้เกิดแสงสว่างอันมีทิศทางการส่องที่ไม่เหมาะสมหรือก่อให้เกิดแสงสว่างที่มีความสว่างที่อาจส่งผลเสียต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิบางประการของบุคคลอื่น

2. ศาลยุติธรรมกับคดีแสงสว่าง

ศาลยุติธรรมในหลายประเทศได้เข้ามามีบทบาทในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับแสงธรรมชาติและแสงประดิษฐ์ ในสองกรณีด้วยกัน กรณีแรกศาลยุติธรรมเข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้าง (construction) หรือสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น (built

problems without the involvement of the Council. Retrieved January 31, 2016, from <https://www.testvalley.gov.uk/resident/housingandenvironmentalhealth/environmentalprotection/noisenuisance/taking-private-action-noisance-problems-without-in/>

15 Fure, A. (2012). Bats and lighting — six years on. *The London Naturalist*, 91, 69-88.

environment) เพราะการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างในลักษณะที่ไม่เหมาะสมหรือการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างโดยไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพมนุษย์ที่อาศัยหรือสัญจรโดยรอบพื้นที่ที่มีการปลูกสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง ก็อาจทำให้แสงธรรมชาติจากดวงอาทิตย์ (sunlight) ที่ส่องกระทบมายังวัสดุบางอย่างบนอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง จนเป็นเหตุให้เกิดการสะท้อนของแสง (reflections from the built environment) จากวัสดุบนอาคาร¹⁶ เช่น กระจกบนอาคารสูง (glass windows of the skyscraper)¹⁷ ซึ่งแสงสว่างจ้าที่เกิดจากการสะท้อนของแสง (reflected glare)¹⁸ ก่อให้เกิดหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพย์สินของเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณรอบๆ ที่ตั้งของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างดังกล่าว หรือภาวะที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพสายตาของผู้ที่สัญจรไปมารอบๆ บริเวณดังกล่าว¹⁹ และอาจหมายความว่ารวมถึง คดีที่เกี่ยวข้องกับการก่อสร้างอาคารสูงจนทำให้อาคารสูงไปบดบังทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติ ทำให้แสงธรรมชาติ

-
- 16 Jakubiec, J. A. and Reinhart, C. E. (2014). **Assessing Disability Glare Potential Due to Reflections from New Constructions: A Case Study Analysis and Recommendations for the Future**. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology.
 - 17 NBC News. (2013). 'It is hotter than anywhere I've ever been': London skyscraper melts cars, fries eggs. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.nbcnews.com/news/other/it-hotter-anywhere-ive-ever-been-london-skyscraper-melts-cars-f8C11066086>
 - 18 Building and Construction Authority. (2015). **Review of Requirements on Daylight Reflectance of Materials Used on Exterior of Buildings**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.bca.gov.sg/BCA_Consultation/others/Industry_Consultation_on_Daylight_Reflectance.pdf
 - 19 Burgess, H. and Dravitzki, V. (2008). **Living with our Neighbours**. International Cities Town Centres & Communities Society ICTC 2008 Sydney Olympic Park, Sydney, Australia 7 – 10 October, 2008. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.successfulcities.co.nz/publications/Urban%20form%20and%20liveability/BURGESS-2008-Livingwithourneighbours.pdf>

ไม่สามารถส่องผ่านไปยังที่ดินหรือสิ่งปลูกสร้างของบุคคลอื่น (natural light that passes over someone else's land and property)²⁰ จนทำให้บุคคลอื่นไม่สามารถรับแสงธรรมชาติในระดับที่เพียงพอต่ออนามัยและความเป็นอยู่ที่ดีได้²¹ ซึ่งบทบาทของศาลยุติธรรมในกรณีแรกนี้ถือเป็นบทบาทของศาลยุติธรรมในการชี้ขาดข้อพิพาทเกี่ยวกับปัญหาแสงสว่างในเวลากลางวันหรือแสงอาทิตย์ (problems associated with daylight and sunlight)

กรณีที่สอง ศาลยุติธรรมได้เข้ามามีบทบาทในการตัดสินคดีเกี่ยวกับการใช้งานแสงประดิษฐ์หรือการใช้แสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟ แสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคาร (exterior lights) ที่ได้รับการออกแบบที่ไม่เหมาะสม ย่อมส่งผลให้เกิดแสงที่ส่องรบกวน (trespassing light) ไปยังบริเวณพื้นที่ที่ไม่ต้องการใช้งานแสงสว่างหรือพื้นที่ส่วนตัวของเพื่อนบ้าน²² ซึ่งการส่องของแสงในลักษณะเช่นว่านี้ ย่อมกระทบต่อสิทธิด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โดยรอบได้ เนื่องจากแสงสาด (light spill)²³ ไปยังบริเวณที่ตั้งทรัพย์สินของเพื่อนบ้านหรือบริเวณพื้นที่ส่วนบุคคลของเพื่อนบ้าน ย่อมทำให้เพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่โดยรอบแหล่งกำเนิดแสงที่ส่องรบกวน เกิดความ

20 Aztech Architecture. (2015). **Guideline advice: Right to light: What every property owner should know**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.abcplans.co.uk/uploads/frontend/media/documents/rightstolight.pdf>

21 Royal Institution of Chartered Surveyors. (2013). **A clear, impartial guide to Right to light**. London: Royal Institution of Chartered Surveyors. และโปรดดูเพิ่มเติมใน Law Commission. (2014). **Rights to Light (Law Com No 356)**. London: House of Commons.

22 Maine State Planning Office and Hancock County Planning Commission. (2015). **Lighting Manual: Promoting Quality Outdoor Lighting in Your Community**. Augusta: Maine State Planning Office.

23 Environment and Planning Directorate. (2014). **Light pollution**. Canberra City: Environment and Planning Directorate.

เดือดร้อนรำคาญ (nuisance)²⁴ อันทำให้เพื่อนบ้านไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขได้ ตัวอย่างเช่น แสงที่ส่องรบกวนล้ำส่องเข้ามายังพื้นที่ห้องนอนส่วนตัวหรือห้องเปลี่ยนเสื้อผ้าของสุภาพสตรี จนไปรบกวนการหลับนอนหรือการเปลี่ยนเสื้อผ้าตามปกติสุข นอกจากนี้ ศาลยุติธรรมบางประเทศได้เข้ามามีบทบาทชี้ขาดข้อพิพาทระหว่างเอกชนกับรัฐอันเนื่องมาจากการออกแบบหรือติดตั้งไฟส่องสว่างสาธารณะ (public lights) โดยภาครัฐหรือหน่วยงานของท้องถิ่น แม้ว่าการออกแบบหรือติดตั้งไฟส่องสว่างสาธารณะ²⁵ เช่น ไฟถนน (street lights) ไฟรักษาความปลอดภัย (security lights) และไฟที่ติดตั้งบริเวณสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะ (public facility lights) จะถูกออกแบบมาให้รองรับกับการจัดทำบริการสาธารณะทางปกครอง บริการสาธารณะทางอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม และบริการสาธารณะด้านอื่นๆ²⁶ แต่ทว่าไฟสาธารณะเหล่านี้อาจทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โดยรอบประสบเหตุหนึ่งเหตุใดอันอาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนจากการออกแบบหรือติดตั้งไฟสาธารณะที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม²⁷ ตัวอย่างเช่น ไฟถนนที่ติดตั้งบริเวณด้านหน้าที่อยู่อาศัยของประชาชน อาจก่อให้เกิดแสงที่ส่องรบกวนล้ำเข้ามาภายในที่อยู่อาศัยของประชาชน จนอาจกระทบต่อการนอนหลับของประชาชน ทำให้เกิดภาวะนอนหลับไม่พอ (sleep deprivation) หรือภาวะนอนไม่หลับเรื้อรัง (chronic insomnia) เป็นต้น

24 Department for Environment, Food & Rural Affairs. (2015). **Common causes of artificial light nuisance, lights that are exempt and how councils can assess light**. Retrieved January 31, 2016, from <https://www.gov.uk/guidance/artificial-light-nuisances-how-councils-deal-with-complaints>

25 Batinsey, J. (2006). **Outdoor Lighting Ordinance Guide**. Trenton: State of New Jersey.

26 U.S. General Services Administration. (2010). **P100 Facilities Standards for the Public Buildings Service**. Springfield: U.S. General Services Administration.

27 Shi, J. (2010). **Reducing Artificial Nighttime Light Pollution and Its Impacts**. Durham: Environmental Protection Agency.

จากที่ได้กล่าวมาแล้ว ศาลยุติธรรมในหลายประเทศสามารถเข้ามามีบทบาทได้ในการพิจารณาพิพากษาคดีในสองกรณี ได้แก่ กรณีที่สิ่งก่อสร้างหรือสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้างที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นก่อให้เกิดแสงสว่างจ้าจากแสงธรรมชาติหรือไปบดบังทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติ จนไปกระทบสิทธิในสุขอนามัยและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนกับกรณีที่แสงประดิษฐ์จากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคาร ส่องรुकล้ำไปยังพื้นที่ส่วนบุคคลของผู้อื่น จนก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญหรือผลกระทบต่อสุขภาพตามมา

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างของคดีพิพาทเกี่ยวกับแสงออกเป็นสามกลุ่มตัวอย่างคดีพิพาทด้วยกัน ได้แก่ ตัวอย่างคดีแสงที่ส่องรुकล้ำไปยังที่ดินและทรัพย์สินของเพื่อนบ้าน ตัวอย่างคดีแสงสว่างจ้าอันเนื่องจากแสงสะท้อนของกระจกจากอาคารสูง และตัวอย่างคดีเกี่ยวกับสิทธิในแสงธรรมชาติช่วยให้แสงสว่างแก่พื้นที่อาคาร

2.1 ตัวอย่างคดีแสงที่ส่องรुकล้ำไปยังที่ดินและทรัพย์สินของเพื่อนบ้าน

การส่องรुकล้ำของแสง (light trespass) ได้แก่ การที่แสงจากแหล่งกำเนิดแสงประดิษฐ์ เช่น หลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟ ส่องหันเหออกไปนอกพื้นที่ที่ผู้ใช้งานประสงค์จะใช้งานแสงสว่าง (stray from intended purpose)²⁸ จนรुकล้ำเข้าไปยังทรัพย์สินหรือพื้นที่ส่วนตัวของเพื่อนบ้าน รวมไปถึงการที่แสงส่องไปยังพื้นที่ที่ไม่ต้องการใช้งานแสงสว่าง²⁹ แสงที่ส่องรुकล้ำจะกลายมาเป็นมลภาวะทางแสงได้หรือไม่นั้น ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการใช้งานแสงสว่างภายนอกอาคาร จำต้องพิจารณาว่าลักษณะการส่องของแสงดังกล่าวก่อให้เกิดความรำคาญทางสายตา

28 U.S. Environmental Protection Agency. (2004). **Hudson River PCBs Superfund Site Quality of Life Performance Standards**. New York: U.S. Environmental Protection Agency & Ecology and Environmental, Inc.

29 Garvey, P. M. (2005). On-Premise Commercial Sign Lighting and Light Pollution. *Leukos*, 1 (3), 7-18.

(visual annoyance) หรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ (quality of life)³⁰

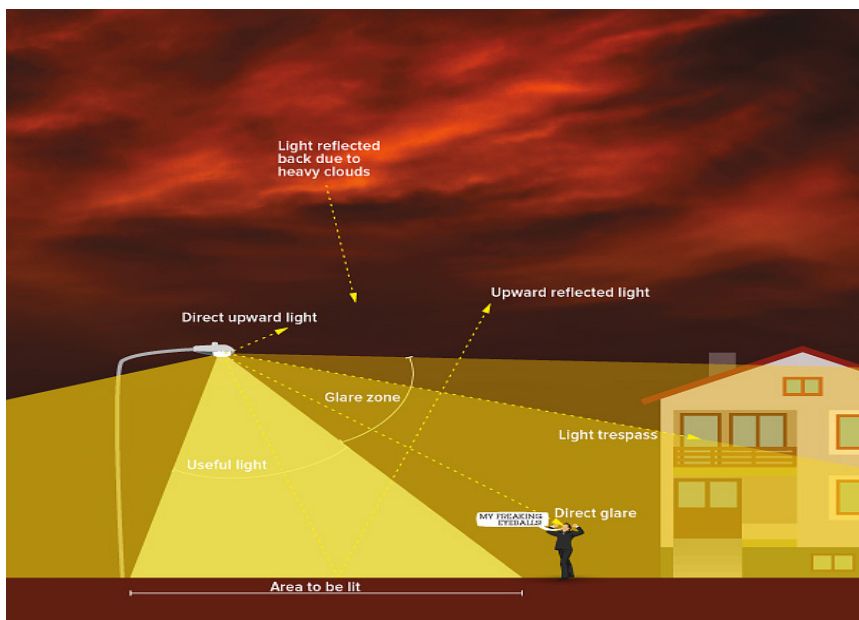
ในทางวิศวกรรมส่องสว่าง (illuminating engineering) การจะกำหนดระดับ (level) ของมลภาวะทางแสงประเภทแสงที่ส่องรบกวนได้นั้น วิศวกรและสถาปนิกผู้ปฏิบัติงานด้านแสงสว่างจำเป็นต้องพิจารณาถึงความส่องสว่าง (illuminance) ว่ามีปริมาณแสงสว่างที่ตกกระทบลงบนวัตถุต่อพื้นที่มากน้อยเพียงใด โดยวิศวกรและสถาปนิกจะพิจารณาจากหน่วยลูเมนต่อตารางเมตร (lumen/m²) หรือลักซ์ (lux) หากพื้นที่ส่วนตัวของเพื่อนบ้านที่ถูกรบกวนโดยการส่องรบกวนของแสงมีค่าความส่องสว่างที่มีหน่วยเป็นลักซ์ในระดับที่สูง ก็อาจอนุมานได้ว่าพื้นที่ดังกล่าวถูกรบกวนโดยแสงที่ส่องรบกวนค่อนข้างมาก

อย่างไรก็ตาม ในทางกฎหมาย การจะพิจารณาว่าการส่องของแสงที่ส่องรบกวนเข้ามายังทรัพย์สินหรือพื้นที่ส่วนตัวของเพื่อนบ้าน³¹ ผู้ปฏิบัติงานด้านกฎหมายจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยสองประการด้วยกัน ปัจจัยแรก ทิศทางการส่องของแสงกับความส่องสว่างของแสงนั้น สามารถก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ (nuisance) หรือผลกระทบต่อความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) และปัจจัยที่สอง เพื่อนบ้านที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญต้องก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญอย่างต่อเนื่อง (continuous nature of the acts)³² กล่าวคือ เพื่อนบ้านที่ใช้งานแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคาร ต้องใช้งานหลอดไฟฟ้าหรือ

30 City of Canby. (2013). **Chapter 16.43 Outdoor Lighting Standards**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.ci.canby.or.us/Chap16/16.43OUTDOOR_LIGHTING_STANDARDS.pdf

31 Maldon District Council.(2016). **Artificial light nuisance**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.maldon.gov.uk/info/100006/environment_and_planning/388/nuisance/5

32 Parisi, R. (2009). **A User's Guide to Bringing a Private Nuisance Action**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.ppgbuffalo.org/wp-content/uploads/2010/06/Private-Nuisance-Users-Guide-1.pdf>

รูปที่ 1: แผนภาพแสดงทิศทางการส่องรุกร้าของแสง (light trespass) ไปยังอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างบริเวณใกล้เคียง จนอาจทำให้ผู้ที่อาศัยบริเวณใกล้เคียงได้รับความเดือดร้อนรำคาญได้

(ภาพโดย Anezka Gocova)³³

ศาลสหรัฐอเมริกาได้เคยพิจารณาพิพากษาคดีแสงที่ส่องรุกร้าไปยังที่ดินและทรัพย์สินของเพื่อนบ้านเอาไว้หลายคดีด้วยกัน ตัวอย่างเช่น ศาลสหรัฐอเมริกาเคยพิพากษาคดี *Shelburne, Inc. v. Crossan Crop. Et al.*³⁴, โดยคดีดังกล่าวโจทก์ประกอบกิจการโรงแรมขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยห้องพักสำหรับแขกผู้มาใช้บริการหลายห้อง แต่แสงจากป้ายโฆษณา (operation of the signs at night)³⁵

33 International Dark-Sky Association. (2015). **Light Pollution**. Retrieved January 31, 2016, from <http://darksky.org/light-pollution/>

34 *Shelburne, Inc. v. Crossan Corp.*, 95 N. J. Eq. i88, 122 Atl. 749 (Ch. 1923)

35 McQueen, T. K. (1973). Nuisance - No Right to Interference-Free Television Reception. *DePaul Law Review*, 4 (22), 870-886.

ของผู้เช่าอาคารของจำเลยได้ส่องเข้ามายังบริเวณห้องนอนสำหรับแขกผู้มาพักอาศัยในโรงแรมของโจทก์ในเวลากลางคืน อันเป็นการรบกวน (disturb)³⁶ แก่แขกที่มาใช้บริการโรงแรมของโจทก์ เพราะแสงจากป้ายของจำเลยทำให้แขกที่มาใช้บริการโรงแรมของโจทก์ไม่สามารถนอนหลับได้อย่างปกติสุข³⁷

แต่ทว่าในอีกคดีหนึ่งที่ศาลสหรัฐอเมริกาเคยตัดสิน ได้แก่ คดี *Hildebrand v. Watts*³⁸ ซึ่งคดีนี้แสงจากไฟรั่วจากความปลอดภัยภายนอกอาคารจากหลังคาบ้านของจำเลย (outdoor security light at the roof) ได้ส่องเข้าไปยังบริเวณบ้านของโจทก์ โดยโจทก์ได้อ้างว่าโจทก์ได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากแสงดังกล่าว ศาลสหรัฐอเมริกาที่ตัดสินคดีนี้พิเคราะห์แล้วเห็นว่าโจทก์ผู้ฟ้องคดีมิได้นำสืบหรือทำหน้าที่พิสูจน์ว่าจำเลยได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่โจทก์กับผลของการกระทำของจำเลยให้ปรากฏชัดเจนแต่ประการใด³⁹ เช่น โจทก์มิได้นำสืบให้ศาลเห็นว่าการใช้งานแสงจากไฟรั่วจากความปลอดภัยภายนอกอาคารของจำเลยจะส่งผลกระทบต่อการทำงานของพนักงานในครอบครัวของโจทก์ เป็นต้น

จากที่กล่าวมาในข้างต้น การสืบพยานในคดีพิพาทเกี่ยวกับการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญอันเนื่องมาจากแสงที่ส่องรบกวน คูความฝ่ายใดที่กล่าวอ้างข้อ

36 Smith, H. E. (2004). Exclusion and Property Rules in the Law of Nuisance. *Virginia Law Review*, 4 (90), 966-1049.

37 Noel, D. W. (1939). Unaesthetic Sights as Nuisances. *Cornell Law Review*, 1 (25), 1-17.

38 *Hildebrand v. Watts*, No. 13988, 1997 Del. Ch. LEXIS, at 32, at *20-21 (Del. Ch. Feb. 18, 1997) โปรดดูคำอธิบายคดีนี้เพิ่มเติมใน Barfield, W. (2006). Commercial Speech, Intellectual Property Rights, and Advertising Using Virtual Images Inserted in TV, Film, and the Real World. *UCLA Entertainment Law Review*, 13 (2), 154-186.

39 Ploetz, K. M. (2002). Light Pollution in the United States: An Overview of the Inadequacies of the Common Law and State and Local Regulation. *New England Law Review*, 36, 985-1039.

เท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตนให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระพิสูจน์ในข้อเท็จจริงนั้น อันเป็นไปตามหลักภาระพิสูจน์ (Burden of proof) ทั่วไป หากคู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่พิสูจน์ว่าตนได้รับความเดือดร้อนหรือความรำคาญอันเนื่องมาจากการใช้งานแสงสว่างของเพื่อนบ้านไม่สามารถพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่ตนได้กล่าวอ้างได้นั้น คู่ความดังกล่าวก็ต้องแพ้คดีในประเด็นนี้ไป

ดังนั้น ภาระพิสูจน์ของโจทก์ในคดีพิพาทเกี่ยวกับการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญอันเนื่องมาจากแสงที่ส่องรบกวน จึงอาจหมายถึง หน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงตามที่โจทก์ผู้ได้รับความเดือดร้อนรำคาญหรือผลกระทบจากการส่องรบกวนของแสง เพื่อให้ศาลสหรัฐอเมริกา (ศาลในมลรัฐต่างๆ ที่คดีเกิดขึ้น) เชื่อว่าจำเลยได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่โจทก์

ในประเทศอังกฤษ ศาลอังกฤษก็เคยตัดสินคดีพิพาทเกี่ยวกับการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญอันเนื่องมาจากแสงที่ส่องรบกวนเอาไว้ในหลายแนวทางด้วยกัน ตัวอย่างเช่น ในคดี *Stonehaven and District Angling Association v Stonehaven Recreation Ground Trustees*⁴⁰ ศาลอังกฤษได้ตัดสินคดีพิพาทเกี่ยวกับการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ แสงจากไฟส่องสว่างที่ติดตั้งบริเวณสโมสรกีฬาเทนนิส (tennis club floodlights)⁴¹ ที่ได้ส่องไปยังบริเวณแม่น้ำและก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่นักตกปลาที่ชื่นชอบการตกปลา (fishing) ในบริเวณพื้นที่แม่น้ำโควี (River Cowie) ซึ่งบริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่นักตกปลาต้องถิ่นชอบมาตกปลาหรือประกอบกิจกรรมนันทนาการอื่นๆ บริเวณริมแม่น้ำ⁴²

40 District Angling Association v Stonehaven Recreation Ground Trustees [1997] 60 SPEL 36

41 Wild Trout Trust. (2012). *Advisory Visit Shimna River, Co. Down*. Waterlooville: Wild Trout Trust.

42 TEMPLE. (2006). *Assessment of the Problem of Light Pollution from Security and Decorative Light*. West Sussex: TEMPLE.

คำพิพากษาของศาลอังกฤษที่น่าสนใจอีกคดีหนึ่ง ได้แก่ คดี *Bonwick v Brighton and Hove Council*⁴³ ในคดีนี้ศาลอังกฤษได้วางหลักเกณฑ์เอาไว้ว่าแสงที่ส่องรบกวนถือเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญประการหนึ่ง (a potential source of nuisance)⁴⁴ คดีนี้ศาลอังกฤษตัดสินว่าแสงจากไฟรั่วจากความปลอดภัย (security lights) อันเป็นสาธารณูปโภคของสภาท้องถิ่นเมืองโฮว (Hove) ได้ส่องรบกวนเข้าไปยังบ้านของนายบอนวิก โดยนายบอนวิกอ้างว่าตนได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากการส่องของแสงดังกล่าว นายบอนวิกได้ทำคำร้องเรียนไปยังสภาท้องถิ่นเมืองโฮวเกี่ยวกับความเดือดร้อนรำคาญและผลกระทบของตนที่ได้รับจากไฟรั่วความปลอดภัยของเทศบาลเมืองโฮว พร้อมกับเรียกค่าเสียหาย (damages) จากสภาท้องถิ่นเมืองโฮว แต่สภาท้องถิ่นเมืองโฮวปฏิเสธที่จะจ่ายค่าเสียหายแก่นายบอนวิก ต่อมานายบอนวิกได้นำเรื่องดังกล่าวไปฟ้องเป็นคดีต่อศาลอังกฤษ โดยศาลอังกฤษเห็นว่าแสงจากไฟรั่วความปลอดภัยที่ส่องมารุกล้ำยังที่ดินและทรัพย์สินของนายบอนวิก ย่อมก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่นายบอนวิก นายบอนวิก มีสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนได้

จากคำพิพากษาที่ศาลอังกฤษได้เคยตัดสินเอาไว้ในคดี *Stonehaven and District Angling Association v Stonehaven Recreation Ground Trustees* และคดี *Bonwick v Brighton and Hove Council* ศาลอังกฤษเห็นตรงกันในสองคดีว่าหากแสงที่ส่องรบกวนได้ก่อให้เกิดอันตรายแก่สุขภาพมนุษย์หรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่บุคคลอื่นหรือเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบแหล่งกำเนิดแสงอันเป็นมลภาวะทางแสงดังกล่าว ผู้ที่ได้รับความเสียหายต่อร่างกายหรือได้รับความเดือดร้อนรำคาญอย่างต่อเนื่อง โจทก์ก็ชอบที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับตน

43 *Bonwick v Brighton and Hove Council*, unreported, 2000

44 Scottish Government. (2009). *Guidance to Accompany the Statutory Nuisance Provisions of the Public Health etc (Scotland) Act 2008*. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.gov.scot/Publications/2009/01/23142152/8>

อย่างไรก็ตาม ศาลอังกฤษยังไม่เคยพิจารณาวางหลักในหลายประเด็นด้วยกันที่เกี่ยวข้องกับการส่องรुक้าของแสง ได้แก่ ประเด็นแรก ศาลอังกฤษไม่เคยพิจารณาพิพากษาประเด็นระดับการใช้งานของแสงในระดับที่รับได้ (acceptable levels of artificial light) กล่าวคือ ศาลอังกฤษไม่เคยพิจารณาวางเกณฑ์ระดับของแสงสว่างที่มนุษย์สามารถใช้งานได้และในขณะเดียวกันมนุษย์สามารถใช้แสงในระดับแสงดังกล่าวโดยปราศจากอันตรายต่อสุขภาพหรือสร้างผลกระทบต่อสุขภาพให้น้อยที่สุด ซึ่งเมื่อมนุษย์ใช้งานแสงในระดับที่รับได้หรือในระดับที่พึงจะยอมรับได้ เพื่อนบ้านก็ไม่ว่าจะไปร้องเรียนผู้ที่ใช้งานแสงดังกล่าวได้ เช่น ระดับของความส่องสว่างที่มีหน่วยเป็น lux อันเป็นการรบกวนการดำรงชีพ (disturbance) หรือก่อให้เกิดความรำคาญ (annoyance) เป็นต้น

ประเด็นที่สอง ศาลอังกฤษยังไม่เคยพิจารณาวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับระดับของแสงที่อนุญาตให้ส่องไปยังเพื่อนบ้าน (allowable light level that can cross property lines) กล่าวคือ ศาลอังกฤษยังไม่เคยพิจารณาวางเกณฑ์ว่าแสงสว่างในระดับไหนที่เพื่อนบ้านพอจะรับได้หรือแสงสว่างในระดับที่ส่องไปยังพื้นที่ส่วนบุคคลหรือทรัพย์สินของเพื่อนบ้าน ในลักษณะที่เพื่อนบ้านจำต้องยอมรับได้ว่าระดับของแสงดังกล่าวไม่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การดำรงชีวิตประจำวันของเพื่อนบ้าน ในปัจจุบัน หน้าทีดังกล่าวคงเป็นเพียงหน้าที่นำสืบของโจทก์ที่กล่าวอ้างว่าตนได้รับความเดือดร้อนรำคาญจากการปล่อยแสงที่ส่องรูก้าของจำเลย

ประเด็นที่สาม แม้ในปัจจุบันมีเกณฑ์ขององค์กรวิชาชีพที่ไม่มีข้อผูกพันทางกฎหมาย (soft law) ที่ผู้ประกอบการวิชาชีพออกแบบหรือติดตั้งแสงสว่างในประเทศอังกฤษควรปฏิบัติตามหลายฉบับด้วยกัน เช่น เกณฑ์การใช้งานแสงสว่างภายนอกอาคารหรือเกณฑ์ Light Guide 6 (LG 6): The Exterior Environment ของสถาบัน Chartered Institution of Building Services Engineers (CIBSE) ที่คู่ความอาจหยิบยกเอกสารดังกล่าวมาประกอบหน้าที่นำสืบหรือภาระพิสูจน์

ฝ่ายตน แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าศาลอังกฤษจะต้องรับฟังหรือต้องพิจารณาพิพากษาตามเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวอย่างเคร่งครัด

2.2 ตัวอย่างคดีแสงสว่างจ้าอันเนื่องจากแสงสะท้อนของกระจกจากอาคารสูง

แสงธรรมชาติจากดวงอาทิตย์หรือแสงอาทิตย์ อาจสะท้อน (reflect) ไปยังวัตถุที่มีผิวราบหรือวัตถุที่มีผิวมันเงา เมื่อแสงอาทิตย์ตกกระทบไปยังวัตถุที่มีผิวมันเงา แสงอาทิตย์ก็อาจสะท้อนเข้ามายังสายตาของเพื่อนบ้านที่อยู่อาศัยบริเวณหรือผู้ที่สัญจรโดยรอบอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่มีการติดตั้งวัตถุผิวราบหรือวัตถุผิวมันเงา⁴⁵ เช่น หน้าต่างอาคารสูง (skyscraper windows) เป็นต้น

แสงสะท้อน (reflected light) จากหน้าต่างอาคารสูงหรือสะท้อนจากสิ่งปลูกสร้างที่มีวัตถุผิวมันเงา ย่อมทำให้เกิดแสงบาดตา (glare) ⁴⁶กล่าวคือ แสงสะท้อนจากอาคารสูงอาจส่องมากระทบสายตาของผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โดยรอบหรือส่องมากระทบต่อผู้ที่สัญจรไปมาบริเวณรอบๆ อาคาร จนอาจทำให้เกิดแสงบาดตาที่ทำให้มองวัตถุไม่ได้ชัด (discomfort glare) หรือทำให้ไม่สามารถมองเห็นวัตถุได้ (disability glare) ซึ่งแสงบาดตาย่อมก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่เพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่โดยรอบหรือบุคคลผู้ที่สัญจรผ่านอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่มีการออกแบบติดตั้งหน้าต่างอาคารสูงอันมีผิวราบหรือผิวมันเงา

45 Edwards, L. and Torcellini, P. (2002). **A Literature Review of the Effects of Natural Light on Building Occupants**. Golden: National Renewable Energy Laboratory.

46 Los Alamos National Laboratory. (2002). **LANL Sustainable Design Guide**. Los Alamos: Los Alamos National Laboratory.

ศาลนิวซีแลนด์เคยพิพากษาพิพาทคดี *Bank of New Zealand v Greenwood* ⁴⁷ โดยศาลนิวซีแลนด์พิพากษาว่าการสะท้อนของแสงสว่างจ้า (reflection of dazzling light) จากอาคารของจำเลยได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญอันอาจฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนได้ (actionable nuisance) เพราะแสงสะท้อนจากอาคารของจำเลยได้ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่โจทก์ ผู้ซึ่งอาศัยในบริเวณฝั่งตรงกันข้ามกับอาคารของจำเลย⁴⁸

รูปที่ 2: แสงสว่างจ้าหรือแสงบาดตา(glare) อันเนื่องจากแสงสะท้อนของกระจกจากอาคารสูง⁴⁹

47 *Bank of New Zealand v Greenwood* [1984] 1 NZLR 525

48 House of Lords. (1997). *Judgments - Hunter and Others v. Canary Wharf Ltd. Hunter and Others v. London Docklands Corporation*. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld199697/ld-judgmt/jd970424/hunter01.htm>

49 Whipple, T. (2013). *How London's burning in the glare of great glass tower the Walkie Talkie*. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.thetimes.co.uk/tto/science/article3858974.ece>

นอกจากนี้ ในปี 2015 ศาลอังกฤษได้รับพิจารณาคดี *Louise Siraj v C & M Hall Ltd*⁵⁰ คดีนี้มีประเด็นข้อพิพาทหรือประเด็นที่คู่ความยังคงโต้เถียงกัน อยู่ว่าแสงอาทิตย์ที่สะท้อนมาจากใบพัดกังหันลมผลิตไฟฟ้า (sunlight reflected from the blades of wind turbine) สามารถก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ แก่ผู้ที่อาศัยบริเวณโดยรอบฟาร์มกังหันลมผลิตไฟฟ้าได้หรือไม่ โจทก์ในคดีนี้ได้ขอให้ศาลมีคำสั่งให้จำเลยถอนการติดตั้งกังหันลมผลิตไฟฟ้าหรือสั่งให้จำเลยหยุดใช้ กังหันลมผลิตไฟฟ้าในเวลากลางวัน ซึ่งผู้พิพากษา HHJ Raeside QC มีความเห็นว่าแสงอาทิตย์ที่สะท้อน (glinting of the sunlight) จากใบพัดกังหันลมผลิตไฟฟ้า สามารถก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่โจทก์ได้ แม้ว่ากังหันดังกล่าวจะหยุด หนึ่งไม่ได้หมุนก็ตาม ศาลอังกฤษถือว่าการสะท้อนของแสงอาทิตย์จากกังหันลมย่อม ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการมองเห็น (visual interference) ของโจทก์ที่อาศัยอยู่ไม่ ไกลจากที่ตั้งของกังหันลมดังกล่าว⁵¹

หากพิจารณาถึงเนื้อความที่กล่าวมาในข้างต้น การก่อสร้างอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างที่ใช้วัตถุที่มีผิวราบหรือวัตถุที่มีผิวมันเงา ก็ย่อมอาจทำให้เกิด แสงสว่างจ้าหรือแสงบาดตาที่สะท้อนออกมา เพราะการสะท้อนของแสงย่อม เกิดขึ้นเมื่อแสงตกกระทบกับวัตถุผิวเรียบหรือวัตถุที่มีผิวมันเงา ศาลนิวซีแลนด์ กับศาลอังกฤษจึงได้วางหลักเกณฑ์บางประการเกี่ยวกับความเดือดร้อนรำคาญ อันเนื่องมาจากแสงสว่างจ้าหรือแสงบาดตาที่ส่องลงมาจากสิ่งก่อสร้างที่มีการ ติดตั้งวัตถุที่มีผิวราบหรือวัตถุที่มีผิวมันเงา แต่ทว่าศาลนิวซีแลนด์กับศาลอังกฤษ ก็ยังไม่เคยพิพากษาวางหลักการเกี่ยวกับบรรทัดฐานของความเดือดร้อนรำคาญ อันเนื่องมาจากแสงสว่างจ้าหรือแสงบาดตาที่ส่องลงมาจากสิ่งก่อสร้างที่มีการ ติดตั้งวัตถุที่มีผิวราบหรือวัตถุที่มีผิวมันเงา

50 *Louise Siraj v C&M Hall Ltd*, unreported, 2015

51 Tilling, S. (2015). Nuisance: Interference From Reflected Sunlight & Appropriate Remedies. *UKELA e-law*, 87, 17-18.

รูปที่ 3: แสงอาทิตย์ที่ส่องมาตกกระทบบนแผงโซลาร์เซลล์ ย่อมอาจก่อให้เกิดแสงสว่างจ้าหรือแสงบาดตาได้ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพสายตาและทรัพย์สินของผู้ที่อาศัยและสัญจรบริเวณโดยรอบพื้นที่ที่มีการติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์⁵²

ตัวอย่างเช่น แสงที่ส่องมาตกกระทบแผงโซลาร์เซลล์ (solar cell) บนหลังคาบ้านก็อาจก่อให้เกิดแสงสว่างจ้าหรือแสงบาดตาที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่เพื่อนบ้านหรือผู้สัญจรผ่านไปผ่านมา⁵³ เพราะแผงโซลาร์เซลล์เป็นวัตถุที่มีผิวราบหรือวัตถุที่มีผิวมันเงาที่อาจสะท้อนแสงได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ แสงสว่างจ้าหรือแสงบาดตาที่สะท้อนมาจากวัตถุที่มีผิวราบหรือวัตถุที่มีผิวมันวาวจากอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างแห่งหนึ่ง ก็อาจลดทอนความงามของ

52 Solar Energy Industries Association. (2015). **Solar Technology**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.seia.org/policy/solar-technology>

53 Colton, R. D. (2015). **Assessing Solar PV Glare in Dense Residential Neighborhoods**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.solarindustry-mag.com/online/issues/SI1501/FEAT_02_Assessing-Solar-PV-Glare-In-Dense-Residential-Neighborhoods.html

ศิลปวัตถุ (art objects) หรือคุณค่าทางสถาปัตยกรรมของการออกแบบสิ่งปลูกสร้างบางอย่าง (architectural constructions) เช่น แสงสว่างจ้าหรือแสงบาดตาที่สะท้อนมาจากอาคารอีกหลังหนึ่ง ก็อาจส่องมาที่นิทรรศการจัดแสดงภาพวาดในบริเวณอาคารอีกหลังหนึ่ง จนอาจกระทบต่อศิลปวัตถุที่จัดแสดงที่นิทรรศการดังกล่าว เป็นต้น

2.3 ตัวอย่างคดีเกี่ยวกับสิทธิในแสงธรรมชาติที่ช่วยให้ความสว่างแก่พื้นที่อาคาร

มนุษย์ทุกคนมีสิทธิได้รับแสงสว่าง (right to light) กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับแสงสว่างจากธรรมชาติเพื่อสุขอนามัยที่ดีของตนและมนุษย์ทุกคนมีสิทธิที่จะใช้แสงธรรมชาติเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพแสงสว่างภายในอาคาร เพราะแสงธรรมชาติจากดวงอาทิตย์เป็นแสงที่มีอยู่ตามธรรมชาติและมนุษย์ทุกคนสามารถใช้งานแสงอาทิตย์ได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่ประการใด⁵⁴ สิทธิได้รับแสงสว่างดังกล่าว ถือเป็นสิทธิรักษาระดับความสว่างที่แน่นอน (a right to maintain the certain level of illumination) ภายในอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างประการหนึ่ง เมื่อมีการก่อสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างหลังหนึ่งหลังใด⁵⁵ สถาปนิกย่อมออกแบบแสงสว่างภายในอาคาร (architectural interior light design) ให้เหมาะสมกับการอยู่อาศัยหรือรูปแบบกิจกรรมภายในอาคารนั้นๆ แสงธรรมชาติจึงมีคุณค่า (value of natural light inside buildings) ที่สำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในอาคารหรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในอาคาร รวมไปถึงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมในอาคารที่อาจต้องอาศัยแสงธรรมชาติมาเป็นส่วนช่วยให้เกิดความสวยงามภายในอาคาร

54 Planning Portal. (2013). **Changes to right to light regime mooted**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.planningportal.gov.uk/general/news/stories/2013/Feb13/210213/21022013_1

55 London Borough of Waltham Forest. (2007). **Building Control Service Guidance Note 27: Right to Light**. London: London Borough of Waltham Forest.

รูปที่ 4: แสงธรรมชาติ (natural light) ย่อมมีประโยชน์ทั้งด้านสุขอนามัยและจิตใจ
ต่อผู้อาศัยภายในอาคาร⁵⁶

อนึ่ง วิทยุชนทั่วไป (reasonable person) ย่อมคาดหวังว่าตนเอง และครอบครัวจะมีสิทธิที่จะได้รับแสงธรรมชาติในระดับที่เหมาะสมเพื่ออนามัยในชีวิตประจำวันกับอาชีวอนามัยในการทำงาน กล่าวคือ วิทยุชนทั่วไปย่อมคาดหวังถึงว่าตนพึงจะเป็นเจ้าของอาคารที่เป็นมิตรต่อสุขภาพอนามัยของตนและพึงคาดหวังได้ว่าผู้อื่นก็ไม่ควรที่จะกระทำการใดๆ อันส่งผลร้ายต่อสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว ผู้อื่นก็น่าจะพึงต้องใช้ความระมัดระวังการใช้ทรัพย์สินของตน อันไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่เพื่อนบ้านและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยรอบ การได้รับแสงธรรมชาติอย่างพอเพียงต่อสุขภาพร่างกายและคุณภาพชีวิตก็อาจถือเป็นสิ่งที่วิทยุชนพึงคาดหวังได้ว่าตนเองและครอบครัวพึงจะได้ใช้ทรัพย์สินหรือที่ดินอย่างปกติสุข (a reasonable person's use and enjoyment of their land and property)

56 OBAS UK. (2014). **More tall buildings to come with proposed “Right to Light” reforms**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.obas.com/blog/more-tall-buildings-to-come-with-proposed-right-to-light-reforms/>

อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีเพื่อนบ้านที่ไม่ดีอาจไม่ได้ใช้ความระมัดระวังในการสวนรักษาหรืออาจไม่ได้ใช้ความระมัดระวังในการใช้ทรัพย์สินหรือที่ดินของตนจนทำให้ทรัพย์สินหรืออสังหาริมทรัพย์ของตนไปดบัง (obstruct) ทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติ ที่จะส่องลงมายังภายในและภายนอกอาคารของเพื่อนบ้านคนอื่นๆ ทำให้เพื่อนบ้านคนอื่นๆ ไม่สามารถรับแสงธรรมชาติ (natural daylight) เพื่ออนามัยในชีวิตประจำวันกับอาชีวอนามัยในการทำงานในระดับที่เหมาะสมได้

กฎหมายลายลักษณ์อักษรของอังกฤษ ได้แก่ Prescription Act 1832⁵⁷ ได้วางหลักเกณฑ์ว่าหากผู้เป็นเจ้าของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างได้รับแสงธรรมชาติทางหน้าต่างมาเป็นเวลาต่อเนื่องกันมา 20 ปีแล้ว ผู้เป็นเจ้าของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างนั้นชอบที่จะห้ามไม่ให้ผู้อื่นก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์หรือสร้างสิ่งบดบังทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติ⁵⁸ จนไปดบังทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติที่จะส่องลงมายังอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างของตน (forbidding any construction or other obstruction that would deprive him or her of that illumination) ผู้อื่นจึงไม่สามารถก่อสร้างอาคารหรือปลูกต้นไม้ในลักษณะที่บดบังทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้เป็นเจ้าของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างนั้น

นอกจากนี้ ศาลอังกฤษได้เคยวางหลักกฎหมายคอมมอนลอว์เกี่ยวกับสิทธิได้รับแสงสว่าง (สิทธิในแสงธรรมชาติที่ช่วยให้ความสว่างแก่พื้นที่อาคาร) โดยศาลอังกฤษได้เคยพิจารณาพิพากษาห้ามไม่ให้ผู้ใดก่อสร้างอสังหาริมทรัพย์หรือสร้างสิ่งบดบังทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติ จนไปดบังทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติ ที่จะส่องลงมายังที่ดินของบุคคลอื่น

57 National Achieves. (2015). **Prescription Act 1832**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Will4/2-3/71/contents>

58 Medway Council. (2016). **Trees and shade**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.medway.gov.uk/planningandbuilding/treemanagement/treeguides/treesandshade.aspx>

เดิมศาลอังกฤษได้เคยวินิจฉัยในคดี *Wheeldon v Burrows*⁵⁹ ที่มีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินกับบุคคลสิทธิ กล่าวคือ นายอัลเลนเป็นเจ้าของที่ดินอันเป็นที่ตั้งของโรงงานในเนื้อที่เดียวกัน ซึ่งทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติจะต้องส่องผ่านหน้าต่างของโรงงาน ต่อมานายอัลเลนได้แบ่งขายที่ดินอันเป็นที่ตั้งโรงงานส่วนหนึ่งให้กับนายวิลดอนและขายที่ดินอันเป็นที่ตั้งโรงงานอีกส่วนหนึ่งให้กับนายบาร์โรว์ ต่อมานายวิลดอนได้ทำการเปลี่ยนแปลงสภาพของสิ่งปลูกสร้างในลักษณะบดบังทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติเข้ามาสู่อาคารและที่ดินในส่วนของนายบาร์โรว์ ทำให้อาคารและที่ดินของนายบาร์โรว์ไม่สามารถรับแสงธรรมชาติได้ ต่อมานายบาร์โรว์ได้ทำการรื้อถอนอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างของนายวิลดอนที่ก่อให้เกิดการบดบังทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติ คดีนี้จึงเป็นข้อพิพาทกันระหว่างสิทธิในการสร้างอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ (right to build on the land so as to obstruct the windows) ของนายวิลดอนกับสิทธิในการใช้ทรัพย์สินของผู้อื่นเพื่อที่จะใช้แสงลอดหรือผ่านเข้ามายังที่ดินของนายบาร์โรว์ (an easement of access of light through continuous enjoyment) ต่อมาศาลอังกฤษได้วินิจฉัยว่า สัญญาซื้อขายอาคารและที่ดินระหว่างนายอัลเลนกับนายบาร์โรว์เป็นเพียงบุคคลสิทธิตามสัญญาซื้อขายต่อกัน แต่ไม่ได้ก่อตั้งทรัพย์สินเหนือตัวทรัพย์สินระหว่างนายบาร์โรว์กับนายวิลดอน นายบาร์โรว์จึงไม่อาจอ้างสิทธิเหนือตัวทรัพย์สินของนายวิลดอนได้⁶⁰

แต่ต่อมาในคดี *Colls v Home & Colonial Stores Ltd*⁶¹ ศาลอังกฤษได้วินิจฉัยไปอีกแนวทางหนึ่ง เพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับแสงธรรมชาติ

59 *Wheeldon v Burrows* (1879) LR 12 Ch D 31

60 Law Extension Committee. (2006). **Easements Lecture on 21 June 2006**. Retrieved January 31, 2016, from http://sydney.edu.au/lec/subjects/real_property/Easements-21.06.06.pdf

61 *Colls v Home and Colonial Stores Ltd* [1904] AC 179

ตามแนวคิดทั่วไปว่าด้วยมนุษยธรรม (ordinary notions of mankind)⁶² กล่าวคือ จำเลยในคดีนี้ ได้แก่ Home & Colonial Stores Ltd ต้องการที่จะปลูกอาคารสูงบนที่ดิน โจทก์ในคดีนี้ ได้แก่ นายโคลส์ ซึ่งครอบครองที่ดินผืนตรงกันข้ามกับที่ดินของจำเลยและต้องการที่จะปลูกอาคารใหม่เนื่องมาจากการปลูกอาคารใหม่ของจำเลยได้ส่งผลกระทบต่อความสว่างบริเวณอาคารของโจทก์ชั้นล่าง เป็นผลให้อาคารของโจทก์บริเวณชั้นล่างไม่สามารถรับแสงอาทิตย์ได้ดี ศาลอังกฤษเห็นว่านายโคลส์พึงจะได้รับแสงที่พอเหมาะ (sufficient light) ในบริเวณอาคารของนายโคลส์และนายโคลส์พึงจะมีสิทธิที่จะได้รับแสงธรรมชาติ (แสงตามธรรมชาติในบางตำราอาจเรียกว่าแสงที่มีมาแต่โบราณหรือ ancient light) ให้เหมาะกับการใช้งานอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างของตนอย่างสะดวกสบายและปกติสุข⁶³

ต่อมามีอีกหลายคดี ตัวอย่างเช่น คดี *HKRUK II (CHC) Ltd v Heaney*⁶⁴ และคดี *Coventry v Lawrence*⁶⁵ ที่วินิจฉัยไปในแนวทางที่เยียวยาผู้ที่ถูกระทบสิทธิจะได้รับแสงธรรมชาติในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้ที่ถูกระทบสิทธิที่จะได้รับแสงธรรมชาติจากการก่อสร้างอาคารของผู้อื่นที่ไม่เหมาะสมจนบดบังทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติย่อมสามารถที่จะได้รับการเยียวยาทั้งที่เป็นค่าสินไหมทดแทน (damages) และการให้จำเลยรื้อถอนปลูกสร้างอาคารใหม่ (redevelopment) เพื่อไม่ให้สิ่งปลูกสร้างของจำเลยบดบังทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติมาสู่พื้นที่ในอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างของโจทก์

62 Benbow, S. (2015). **Rights to Light - The Law Commission's final report.** Retrieved January 31, 2016, from <http://www.hardwicke.co.uk/insights/articles/rights-to-light--the-law-commissions-final-report>

63 Weekes, T. (2012). **Not a light touch: Remedies in rights of light cases.** Retrieved January 31, 2016, from http://www.landmarkchambers.co.uk/userfiles/documents/resources/Rights_of_Light_-_Remedies_TW.pdf

64 *HKRUK II (CHC) Ltd v Heaney* [2010] EWHC 2245 (Ch)

65 *Coventry v Lawrence* [2012] EWCA Civ 26

ผลของคำพิพากษาในคดีหลังๆ ทำให้ผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์ ผู้ประกอบธุรกิจรับสร้างอาคาร และบริษัทประกันวินาศภัย ต้องตระหนักถึงความเสี่ยง (risks) ที่เพิ่มมากขึ้น เพราะหากสถาปนิกหรือวิศวกรได้ออกแบบและก่อสร้างอาคาร อันมีลักษณะไปบังทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติ จนก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิที่จะได้รับแสงธรรมชาติต่อผู้ที่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง (rights to light infringements)⁶⁶ ผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์หรือผู้ประกอบธุรกิจรับสร้างอาคารอาจต้องรับผิดชอบจากการออกแบบและก่อสร้างอาคารที่ไม่ได้คำนึงถึงทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติ ผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์และผู้ประกอบธุรกิจรับสร้างอาคารจึงต้องใช้ความระมัดระวังในการคัดเลือกผู้รับจ้างออกแบบหรือสร้างอาคารหรือต้องกำชับให้ออกแบบอาคารโดยคำนึงถึงทิศทางการส่องของแสงธรรมชาติและสิทธิที่จะได้รับแสงธรรมชาติของผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่กำลังจะก่อสร้าง ผลจากแนวคำวินิจฉัยของศาลดังกล่าว มีผลให้ผู้สร้างอาคารต้องใช้ความระมัดระวังมากขึ้น จึงอาจจะถือเป็นการวางมาตรฐานเพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชน อันเป็นบทบาทหนึ่งของศาล

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ย่อมเห็นได้ว่าศาลสหรัฐอเมริกา ศาลนิวซีแลนด์ และศาลอังกฤษ ได้เข้ามามีบทบาทในการวินิจฉัยคดีเกี่ยวกับแสงประดิษฐ์และแสงธรรมชาติ ได้แก่ คดีแสงที่ส่องรบกวนไปยังที่ดินและทรัพย์สินของเพื่อนบ้าน คดีแสงสว่างจ้าอันเนื่องจากแสงสะท้อนของกระจกจากอาคารสูง และคดีเกี่ยวกับสิทธิในแสงธรรมชาติช่วยให้ความสว่างแก่พื้นที่อาคาร

66 Law Commission. (2014). **Rights to Light Executive Summary**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.lawcom.gov.uk/wp-content/uploads/2015/03/lc356_rights_to_light_summary.pdf

3. ศาลยุติธรรมกับการใช้งานแสงสว่างในกิจการศาล

มีคำถามบางประการว่าศาลสามารถปล่อยมลภาวะทางแสงจากหลอดไฟฟ้าหรือศาลสามารถเป็นคู่ขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้งานแสงประดิษฐ์ในชีวิตประจำวันได้หรือไม่ รวมไปถึงศาลมีสิทธิในการรับแสงธรรมชาติอย่างพอเพียงเพื่ออาชีวอนามัยของผู้ทำงานในศาลหรือผู้ที่ต้องมาติดต่อราชการกับศาลได้หรือไม่

แท้จริงแล้วผู้ปฏิบัติงานในศาลหรือผู้มาใช้บริการศาล ก็ย่อมต้องการแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายในอาคาร (interior courthouses lighting)⁶⁷ เพื่อประกอบกิจกรรมอำนวยความสะดวก ยุติธรรม แสงสว่างจากการออกแบบหรือติดตั้งหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟในศาลย่อมทำให้ผู้ปฏิบัติงานในศาลหรือผู้มาใช้บริการศาลมองเห็นวัตถุต่างๆ ได้อย่างชัดเจน⁶⁸ ตัวอย่างเช่น การออกแบบแสงสว่างในห้องพิจารณาคดี (courtroom lighting design)⁶⁹ ย่อมทำให้ผู้พิพากษาสามารถมองเห็นและอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยเปิดเผยได้อย่างสะดวก พนักงานหน้าบัลลังก์สามารถมองเห็นได้ชัดเจนในเวลาจัดพิมพ์คำพิพากษาหรือคำสั่ง และทนายความสามารถมองเห็นเอกสารว่าความและพยานในศาลได้ เป็นต้น

67 Office of the Government Architect, Building Management and Works. (2015). **The Architecture of Justice Facilities: Design standard for courthouses and justice complexes**. Retrieved January 31, 2016, from https://www.finance.wa.gov.au/cms/uploadedFiles/Building_Management_and_Works/oga_justice_design_standards.pdf?n=4163

68 City of Seattle. (2008). **Justice Center City Project Case Study Seattle Fleets & Facilities Department**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.seattle.gov/Documents/Departments/OSE/GB-City-Case-Justice.pdf>

69 McGill University School of Architecture. (2006). **ARCH-447 Electrical Services - Lighting**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.arch.mcgill.ca/prof/reinhart/arch447/fall2006/StudentProjects/03_FinalReport.pdf

รูปที่ 5: การใช้แสงสว่างภายนอก (exterior lighting) อาคารของศูนย์ราชการศาล Ralph L. Carr Colorado Judicial Center ใจกลางเมืองเดนเวอร์ มลรัฐโคโรลาโด สหรัฐอเมริกา⁷⁰

รัฐบาลของหลายประเทศจึงให้ความสนใจในการกำหนดมาตรฐานหรือแนวทางออกแบบสถาปัตยกรรมของสาธารณูปโภคทางการยุติธรรม (architecture of justice facilities)⁷¹ เพราะแสงธรรมชาติและแสงประดิษฐ์ภายในอาคารย่อมส่งผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกและความวิตกกังวลของผู้ปฏิบัติงานในศาลกับผู้ที่มาติดต่อราชการในศาล มาตรฐานการออกแบบแสงสว่างสำหรับสาธารณูปโภคของศาลสมัยใหม่ (modern justice facilities)⁷² จึงมุ่งให้ผู้ออกแบบแสงสว่างภายในอาคารพยายามออกแบบแสงสว่างในตัวอาคารศาลที่สามารถทำให้ผู้ปฏิบัติงานศาล

70 Colorado Judicial Department. (2013). **Ralph L. Carr Colorado Judicial Center**. Retrieved January 31, 2016, from <https://www.courts.state.co.us/gallery/album.cfm?Album=4>

71 Courts of New Zealand. (2010). **The Supreme Court of New Zealand**. Retrieved January 31, 2016, from <https://www.courtsofnz.govt.nz/about/supreme/the-supreme-court-complex/publications/50044-Supreme-Court-200-x200mm-A4-print.pdf>

72 U.S. General Services Administration. (2007). **U.S. Courts Design Guide**. Washington, D.C.: U.S. General Services Administration.

หรือผู้มาติดต่อราชการสามารถรู้สึกผ่อนคลาย (relaxation) และได้ประสบการณ์ที่ดีจากสภาวะแวดล้อมในห้องพิจารณาคดี (better experience of court conditions)⁷³

รูปที่ 6: การออกแบบแสงสว่างภายในอาคารศูนย์ราชการศาล Fenton Judicial Center ผู้ออกแบบได้อาศัยหลักการสร้างสมดุลระหว่างการใช้งานแสงธรรมชาติและแสงประดิษฐ์ (balancing natural and artificial illumination) ภายในบริเวณห้องพิจารณาคดีของศาล⁷⁴

นอกจากนี้ แม้หลอดไฟที่นำมาใช้งานสำหรับสาธารณูปโภคของรัฐ จะมีหลายแบบ เช่น หลอดไฟฟ้าชนิดสารกึ่งตัวนำ (semi-conductor) หลอดไฟแบบเผาไส้ให้ร้อน (incandescent) และหลอดไฟแบบคายประจุในก๊าซ (gas discharger) แต่ผู้ออกแบบแสงสว่างในศาลอาจต้องคำนึงถึงการใช้งาน

73 Judicial Council of California. (2011). **California Trial Court Facilities Standards 2011 Draft**. San Francisco: Judicial Council of California Administrative Office of the Courts & Office of Court Construction and Management.

74 Berg Lighting Design. (2015). **Fenton Judicial Center**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.berglightingdesign.com/fenton_judicial_center.html

แสงสว่างแบบประหยัดพลังงาน (energy efficient lighting) ควบคู่ไปกับการออกแบบแสงสว่างที่อาจส่งผลกระทบต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในศาลด้วย⁷⁵ ตัวอย่างเช่น ค่าความส่องสว่างที่ทำการตรวจวัดในระยะระนาบทุกๆ ระยะ 1 เมตร (horizontal illuminance) จากไฟ LED บนบัลลังก์ผู้พิพากษาควรมีค่าประมาณ 500 ลักซ์ (lux) เพื่อให้ผู้พิพากษาสามารถมองเห็นวัตถุต่างๆ ในห้องพิจารณาได้อย่างชัดเจน เป็นต้น

การใช้แสงสว่างของศาลไม่ได้มีเฉพาะภายในอาคารเท่านั้น หากแต่การใช้แสงสว่างของศาลย่อมครอบคลุมไปถึงการใช้แสงสว่างภายนอกอาคารที่ทำการศาล (exterior courthouses lighting) ด้วย⁷⁶ การใช้งานแสงสว่างภายนอกอาคารที่ทำการศาลย่อมส่งผลดีในหลายมิติ ทั้งในแง่เหตุผลด้านความสวยงามยามค่ำคืน (anesthetic reasons) กับในแง่เหตุผลด้านความมั่นคงปลอดภัย (security and safety reasons) ของผู้ปฏิบัติงานในที่ทำการศาลหรือเดินทางเข้ามายังบริเวณที่ทำการศาลยามค่ำคืน

อย่างไรก็ตาม การใช้งานแสงสว่างภายนอกอาคารบริเวณที่ทำการศาลที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ก็อาจทำให้แสงสาดไปยังบริเวณที่ตั้งทรัพย์สินหรือบริเวณพื้นที่ส่วนบุคคลของผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณรอบๆ ที่ทำการศาลรวมไปถึงอาจทำให้เกิดการส่องรบกวนของแสงไปยังระบบนิเวศรอบๆ ที่ทำการศาล⁷⁷ จนอาจทำให้ระบบนิเวศในเวลากลางคืน (nocturnal ecosystems) บริเวณรอบๆ

75 Government of Western Australia Department of Attorney General. (2010). **Courts Standard Design Brief**. Perth: Government of Western Australia Department of Attorney General.

76 Supreme Court of Virginia Office of the Executive Secretary. (2015). **Virginia Courthouse Facility Guidelines**. Richmond: Supreme Court of Virginia Office of the Executive Secretary.

77 Utah Courts.(2015). **Utah Judicial Facility Design Standards - Utah Courts**. Retrieved January 31, 2016, from https://www.utcourts.gov/admin/facilities/docs/Utah_Judicial_Facility_Design_Standards.pdf

ที่ทำการศาลเสียสมดุลความมืดในเวลากลางคืนและความสว่างในเวลากลางวันไป (disrupting the natural day-night pattern)

4. บทบาทของศาลกับความเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น แม้ศาลเองมีบทบาททั้งในฐานะที่เป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดี เพื่อให้ความยุติธรรมกับคู่ความในคดีพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานแสงสว่าง และในฐานะที่เป็นผู้ใช้งานแสงสว่าง เพื่อให้กิจกรรมหรือกิจการของศาลสามารถดำเนินไปได้ แต่ทว่าประเด็นความยุติธรรม (justice) อันเกี่ยวข้องกับการใช้งานแสงสว่าง ก็ยังเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันในวงวิชาการกันมาก เพราะการใช้งานแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟภายนอกอาคารที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น ครूरเรือน ภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรม ภาครัฐและท้องถิ่น ก็อาจไปกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่ไม่ใช่มนุษย์ได้ ซึ่งส่วนนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความยุติธรรมเชิงนิเวศ (ecological justice) อาจไปกระทบต่อมนุษย์ที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับสถานที่ที่มีการติดตั้งหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟดังกล่าว ซึ่งส่วนนี้ก็ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (environmental justice) เช่นเดียวกัน เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกันในกรณีที่มีข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานแสงสว่างหรือการใช้งานแสงสว่างของสาธารณชน ภาคธุรกิจ ภาคอุตสาหกรรม ภาครัฐ และท้องถิ่น ได้ส่งผลกระทบต่อบรรยากาศจนทำให้เกิดภาวะเสียสมดุลของระบบนิเวศ ศาลก็อาจสร้างบรรทัดฐานบางประการมาเป็นเกณฑ์ป้ทสถานที่ตัดสินปัญหาข้อพิพาทระหว่างประชาชนเกี่ยวกับการใช้งานแสงสว่างและปัญหาผลกระทบทางแสงที่กระทบต่อสาธารณชน โดยประการนี้ ศาลในหลายประเทศจำต้องคำนึงถึงผลกระทบอันเนื่องมาจากมลภาวะทางแสงต่อสาธารณชนกับผลกระทบจากข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการใช้งานแสงสว่างของเอกชน รวมไปถึงศาลเองต้องมืบทบาทที่สำคัญในการจัดสรรปันส่วนประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อมและกำหนด

ภาระหน้าที่ทางสิ่งแวดล้อม (environmental benefits and burdens)⁷⁸ ในสังคมให้เป็นไปอย่างยุติธรรม

ศาลในประเทศต่างๆ เช่น ศาลสหรัฐอเมริกา ศาลอังกฤษ และศาลนิวซีแลนด์ จึงอาจต้องหาแนวทางในการสร้างสมดุลระหว่างการส่งเสริมเสรีภาพในการแสวงหาประโยชน์จากแสงสว่างของมนุษย์กับการปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชนเมื่อเกิดกรณีที่แสงส่องรบกวนไปยังที่ดินและทรัพย์สินของเพื่อนบ้านหรือคุ้มครองสิทธิของประชาชนเมื่อเกิดกรณีที่แสงสว่างจ้าอันเนื่องจากแสงสะท้อนของกระจกจากอาคารสูงส่องมาสร้างความรำคาญแก่เพื่อนบ้านหรือผู้ที่สัญจรไปมาบริเวณโดยรอบอาคาร นอกจากนี้ ศาลควรมิบทบาทในการใช้และการตีความกฎหมายควบคุมอาคารและผังเมืองเพื่อไม่ให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดกระทำการหนึ่งกระทำการใดอันกระทบสิทธิที่จะได้รับแสงสว่างจากธรรมชาติเข้ามายังบริเวณอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างเพื่อสุขอนามัยของเพื่อนบ้านและเพื่อคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับแสงสว่างตามธรรมชาติให้พอเพียงต่อสุขอนามัยของผู้คนในสังคม⁷⁹

แนวทางในการสร้างสมดุลระหว่างการใช้สิทธิของผู้ใช้งานแสงกับสิทธิที่จะมีสุขภาพอนามัยหรือความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน โดยปราศจากการรบกวนจากมลภาวะทางแสง⁸⁰ ก็ย่อมเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ศาลพึงต้องหันมาใส่ใจ เพราะเมื่อมีการพัฒนาเทคโนโลยีแสงสว่างขึ้นและการใช้เทคโนโลยีแสงสว่างก่อให้เกิดการกระทบสิทธิของผู้อื่นหรือการกระทบต่อกลุ่มบุคคล กล่าวอีกนัยหนึ่ง ศาลอาจวางหลักการพื้นฐานในคดีที่ตัดสินเพื่อสร้างสมดุลระหว่างผู้มีผลประโยชน์จากการ

78 Mongkol, S. (2015). Environmental Justice. *Journal of Social Development*, 2 (17), 87-112.

79 Alvarez, T. L. (2008). Don't Take My Sunshine Away: Right-to-Light and Solar Energy in the Twenty-First Century. *Pace Law Review*, 28 (3), 535-560.

80 Heilig, P.(2015). **Light Pollution**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.hellenot.org/fileadmin/user_upload/PDF/WeiterInfos/11_Lightpollution_P_Heilig.pdf

ใช้งานแสงสว่างกับผู้สมควรได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนจากศาล เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิในสุขภาพอนามัยที่ปลอดจากมลภาวะทางแสงหรือความเป็นอยู่ที่ดีที่ปลอดภัยจากการรบกวนของแสงสว่าง⁸¹

จากที่กล่าวมาในข้างต้น อาจเห็นได้ว่าศาลยุติธรรมในหลายประเทศได้พิจารณาพิพากษาหรือวินิจฉัยคดีเพื่อความมุ่งหมายที่จะลดข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการใช้งานแสงประดิษฐ์ในชีวิตประจำวันและเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับแสงธรรมชาติอย่างพอเพียง การใช้งานแสงสว่างที่ก่อให้เกิดทิศทางการส่องของแสงอันสร้างความเดือดร้อนรำคาญหรือรบกวนการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันแก่เพื่อนบ้าน การใช้งานแสงสว่างดังกล่าวย่อมกลายเป็นเหตุเดือดร้อนรำคาญ (nuisance) ซึ่งศาลในหลายประเทศได้ทำคำพิพากษา (court decisions) เอาไว้หลายคดีที่เกี่ยวข้องกับเหตุเดือดร้อนรำคาญอันเนื่องมาจากการใช้งานแสงสว่างจนคดีต่างๆ เหล่านี้เองได้กลายมาเป็นบรรทัดฐานสำหรับคำพิพากษาในอนาคต (precedent for future case)

นอกจากนี้ การทำคำพิพากษาคดีเกี่ยวกับการก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญอันเนื่องมาจากการใช้งานแสงประดิษฐ์ของศาลยุติธรรมในหลายประเทศย่อมมีอิทธิพลต่อการบัญญัติกฎหมายสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับการควบคุมมลภาวะทางแสงในเวลาต่อมา ตัวอย่างเช่น ศาลอังกฤษได้เคยวางหลักในเรื่องของความเดือดร้อนรำคาญอันเนื่องมาจากการออกแบบหรือติดตั้งแสงสว่างภายนอกอาคารที่ไม่เหมาะสมในคดี *Stonehaven and District Angling Association v Stonehaven Recreation Ground Trustees* และคดี *Bonwick v Brighton and Hove Council* ซึ่งในเวลาต่อมารัฐบาลอังกฤษก็ได้นำเอาหลักเกณฑ์ที่ศาลอังกฤษได้เคยวางบรรทัดฐานมาแล้วทั้งสองคดี⁸² รวมไปถึงหลักเกณฑ์ด้านกฎหมาย

81 Lee, C. K. (2014). Law as a Contested Terrain under Authoritarianism. *Cross-Currents: East Asian and Culture Review*, 1 (3), 253-258.

82 TEMPLO. (2006). *Assessment of the Problem of Light Pollution from Security and Decorative Light*. West Sussex: TEMPLE group. และโปรดดูเพิ่มเติม

สิ่งแวดล้อมและผังเมืองที่เกี่ยวข้องมาบัญญัติเหตุเดือดร้อนรำคาญจากแสงประดิษฐ์เป็นการเฉพาะ ภายใต้กฎหมายลายลักษณ์อักษร (statutory artificial light nuisance) ได้แก่ Clean Neighbourhoods and Environment Act 2005 ซึ่งกฎหมายอังกฤษฉบับนี้ถือว่าการใช้งานแสงสว่างที่ไปก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่เพื่อนบ้านหรือผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ชุมชนโดยรอบ ย่อมเป็นสิ่งที่ต้องห้ามตามบทบัญญัติกฎหมาย⁸³ เป็นต้น

แนวบรรทัดฐานในคดีต่างๆ นอกจากจะส่งอิทธิพลต่อการจัดทำกฎหมายลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับการควบคุมมลภาวะทางแสงแล้ว แนวบรรทัดฐานในคดีต่างๆ ยังอาจส่งอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงเทคโนโลยีแสงสว่างกับสถาปัตยกรรมแสงสว่างภายนอกอาคารในอนาคตด้วย เพราะเทคโนโลยีแสงสว่างที่ดีก็ย่อมจะสามารถตอบสนองทั้งความต้องการการใช้งานแสงสว่างภายนอกอาคารของผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ไฟส่องสว่างภายนอกอาคารและความต้องการควบคุมมลภาวะทางแสงที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย แม้เทคโนโลยีแสงสว่างจะให้ความสว่างต่อมนุษยชาติสักเพียงใดก็ตาม หากเทคโนโลยีดังกล่าวก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญหรือผลกระทบต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย และทรัพย์สินของผู้ใช้งานแล้ว ก็ย่อมไม่เป็นการดีต่อผู้ใช้งานเทคโนโลยีแสงสว่างหรือเพื่อนบ้านของผู้ใช้งานแสงสว่างที่อาศัยบริเวณพื้นที่รอบๆ แหล่งกำเนิดแสงที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

ในย่อหน้าที่ 146 หน้า 44 ในเอกสาร House of Commons. (2003). **Light Pollution and Astronomy Seventh Report of Session 2002-03**. London: Stationary Office.

- 83 นอกจากนี้ ยังได้เคยมีวิทยานิพนธ์หัวข้อ “Light Pollution: A case for federal regulation?” ที่ Timothy S. Berthaume ได้จัดทำขึ้น โดยให้ข้อเสนอแนะว่าสหรัฐอเมริกาควรนำเอาเกณฑ์ที่ศาลยุติธรรมสหรัฐอเมริกาไว้วางบรรทัดฐานเอาไว้ในอดีต (คดีที่มีบรรทัดฐานโดยศาลยุติธรรมสหรัฐได้วางหลักอันส่งผลต่อการควบคุมมลภาวะทางแสง) มาบัญญัติเป็นกฎหมายควบคุมมลภาวะทางแสงระดับสหรัฐอเมริกา โปรดดูเพิ่มเติมใน Berthaume, T. (2007). **Light pollution: a case for federal regulation**. Rochester, NY: Rochester Institute of Technology.

5. บทสรุป

แสงสว่างไม่ว่าจะเป็นแสงธรรมชาติจากดวงอาทิตย์ที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติหรือแสงประดิษฐ์จากหลอดไฟฟ้าที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น ย่อมเป็นประโยชน์ทั้งในด้านสุขภาพ ด้านอาชีวอนามัย ด้านความปลอดภัยและด้านการให้คุณค่าทางสถาปัตยกรรมอาคาร แต่การก่อสร้างอาคารสูงในลักษณะที่ไม่เหมาะสมและการออกแบบแสงสว่างที่ไม่ได้คำนึงถึงสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้อื่น ย่อมอาจเป็นสาเหตุให้เกิดข้อพิพาทเกี่ยวกับแสงที่ส่องรบกวนไปยังที่ดินและทรัพย์สินของเพื่อนบ้าน ข้อพิพาทเกี่ยวกับแสงสว่างจั่วอันเนื่องจากแสงสะท้อนของกระจกจากอาคารสูง และข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิในแสงธรรมชาติช่วยให้แสงสว่างแก่พื้นที่อาคารได้

ผู้เขียนเห็นว่าในอนาคตศาลในอีกหลายประเทศ อาจพัฒนาแนวคำพิพากษาของตนให้สอดคล้องกับการพัฒนาเทคโนโลยีแสงสว่างที่นับวันจะยิ่งพัฒนามากยิ่งขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมาและอาจใช้ดุลพินิจแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางเทคนิคอันเนื่องมาจากการก่อสร้างอาคารอันมีลักษณะทางกายภาพที่บดบังทิศทางการรับแสงธรรมชาติของเพื่อนบ้าน ซึ่งกระทบต่อสิทธิที่จะรับแสงธรรมชาติในระดับที่เหมาะสมของเพื่อนบ้านหรือแก้ไขปัญหาดังกล่าวทางเทคนิคเนื่องมาจากการก่อสร้างอาคารสูงที่ใช้วัสดุบางอย่างที่สามารถสะท้อนแสงจนก่อให้เกิดแสงสว่างจ้า อันส่งผลให้เพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบหรือผู้ที่สัญจรผ่านบริเวณอาคารดังกล่าวเกิดความไม่สบายตาได้

อีกประการหนึ่ง ศาลควรพัฒนาบทบาทของตนให้ก้าวไปทันต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีแสงสว่าง จำนวนประชากรที่ต้องการใช้งานแสงสว่างที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ และการขยายตัวของภาคพาณิชย์กรรมและภาคอุตสาหกรรมที่ต้องการใช้งานแสงสว่างมาเป็นปัจจัยในการผลิตสินค้าและให้บริการด้านต่างๆ อันจะตอบสนองความต้องการแสวงหาผลประโยชน์ทางธุรกิจของตน การมุ่งแสวงหาประโยชน์จากแสงสว่างกับการแข่งขันทางธุรกิจโดยอาศัย

แสงสว่างมาเป็นเครื่องมือสำหรับการผลิตสินค้าและบริการ ย่อมอาจก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง โดยเฉพาะข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน ในกรณีที่บุคคลหนึ่งใช้งานแสงสว่างจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟ (แสงประดิษฐ์) จนก่อให้เกิดความเสียหายต่อร่างกาย อนามัย ทรัพย์สินและประโยชน์ส่วนตนของบุคคลอื่น หากมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้งานแสงสว่าง ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายย่อมสมควรต้องชดเชยความเสียหายดังกล่าวต่อผู้ที่ต้องเสียหาย ซึ่งข้อพิพาทอันเกิดจากการใช้งานหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟที่ปล่อยแสงที่ส่องรบกวน จนทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ต้องเสียหาย ย่อมถือเป็นสิ่งที่ศาลในทุกประเทศพึงจะต้องระงับข้อพิพาทโดยการดำเนินคดีทางศาลให้เป็นไปตามวิธีการทางกฎหมาย ถึงต่อมาจะมีการขยายตัวของการใช้งานแสงสว่างเพียงใดก็มีความสลับซับซ้อนของเทคโนโลยีแสงสว่างมากขึ้นสักเพียงใดก็ตาม ศาลก็ย่อมจะต้องเป็นสถาบันหนึ่งซึ่งช่วยพัฒนาแนวคำพิพากษาในส่วนที่เกี่ยวกับแสงที่ส่องรบกวน จากแนวคำพิพากษาข้อพิพาทอันเกิดจากแสงที่ส่องรบกวนในอนาคตที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ย่อมแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการกับแนวโน้มของคำพิพากษาที่วางหลักเกณฑ์ให้บุคคลที่ใช้งานหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟที่ก่อให้เกิดแสงที่ส่องรบกวนไปยังเพื่อนบ้าน หรือชุมชนที่อยู่โดยรอบเป็นผู้แพ้ และฝ่ายที่ต้องเสียหายต่อร่างกาย อนามัย ทรัพย์สินและประโยชน์ส่วนตนจากแสงที่ส่องรบกวนเป็นผู้ชนะ กล่าวคือ มีฝ่ายหนึ่งเป็นผู้แพ้กับมีอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชนะ (win-lose situation) ในข้อพิพาทเกี่ยวกับการใช้งานแสงสว่างดังกล่าว

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังเห็นอีกว่าศาล ไม่ว่าจะเป็นศาลชั้นต้นหรือผู้ปฏิบัติงานในศาล ก็ควรต้องตระหนักถึงโทษภัยของการใช้งานแสงสว่างที่ไม่เหมาะสมบริเวณอาคารศาลหรือการออกแบบแสงสว่างภายนอกอาคารศาลที่ไม่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพราะหากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในอาคารศาลปล่อยให้แสงที่ส่องรบกวนและแสงบาดตาจากหลอดไฟฟ้าหรือโคมไฟจากที่ทำการศาลแล้ว ก็ย่อมอาจก่อให้เกิดผลกระทบในด้านลบต่อสุขภาพของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบๆ ที่ทำการศาล หรือส่งผลร้ายต่อระบบนิเวศในเวลากลางคืนที่อยู่รอบๆ ศาลก็เป็นได้

บรรณานุกรม

- NBC News. (2013). **'It is hotter than anywhere I've ever been': London skyscraper melts cars, fries eggs**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.nbcnews.com/news/other/it-hotter-anywhere-ive-ever-been-london-skyscraper-melts-cars-f8C11066086>
- OBAS UK. (2014). **More tall buildings to come with proposed “Right to Light” reforms**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.obas.com/blog/more-tall-buildings-to-come-with-proposed-right-to-light-reforms/>
- Office of the Government Architect, Building Management and Works. (2015). **The Architecture of Justice Facilities: Design standard for courthouses and justice complexes**. Retrieved January 31, 2016, from https://www.finance.wa.gov.au/cms/uploadedFiles/Building_Management_and_Works/oga_justice_design_standards.pdf?n=4163
- Parisi, R. (2009). **A User’s Guide to Bringing a Private Nuisance Action**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.ppgbuffalo.org/wp-content/uploads/2010/06/Private-Nuisance-Users-Guide-1.pdf>
- Planning Portal. (2013). **Changes to right to light regime mooted**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.planningportal.gov.uk/general/news/stories/2013/Feb13/210213/21022013_1

- Ploetz, K. M. (2002). Light Pollution in the United States: An Overview of the Inadequacies of the Common Law and State and Local Regulation. **New England Law Review**, 36, 985-1039.
- Royal Institution of Chartered Surveyors. (2010). **Rights of light Practical guidance for chartered surveyors in England and Wales**. Coventry: Royal Institution of Chartered Surveyors.
- Royal Institution of Chartered Surveyors. (2013). **A clear, impartial guide to Right to light**. London: Royal Institution of Chartered Surveyors.
- Scottish Government. (2009). **Guidance to Accompany the Statutory Nuisance Provisions of the Public Health etc (Scotland) Act 2008**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.gov.scot/Publications/2009/01/23142152/8>
- Shi, J. (2010). **Reducing Artificial Nighttime Light Pollution and Its Impacts**. Durham: Environmental Protection Agency.
- Smith, H. E. (2004). Exclusion and Property Rules in the Law of Nuisance. **Virginia Law Review**, 4 (90), 966-1049.
- Solar Energy Industries Association. (2015). **Solar Technology**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.seia.org/policy/solar-technology>
- Supreme Court of Virginia Office of the Executive Secretary. (2015). **Virginia Courthouse Facility Guidelines**. Richmond: Supreme Court of Virginia Office of the Executive Secretary.

TEMPLE. (2006). **Assessment of the Problem of Light Pollution from Security and Decorative Light**. West Sussex: TEMPLE.

Test Valley Borough Council. (2015). **Taking private action for nuisance problems without the involvement of the Council**. Retrieved January 31, 2016, from <https://www.testvalley.gov.uk/resident/housingandenvironmentalhealth/environmentalprotection/noisenuisance/taking-private-action-nuisance-problems-without-in/>

Tilling, S. (2015). Nuisance: Interference From Reflected Sunlight & Appropriate Remedies. **UKELA e-law**, 87, 17-18.

U.S. Department of Energy. (2010). **Exterior Lighting Guide for Federal Agencies**. Washington, DC :Federal Energy Management Program.

U.S. Environmental Protection Agency. (2004). **Hudson River PCBs Superfund Site Quality of Life Performance Standards**. New York: U.S. Environmental Protection Agency & Ecology and Environmental, Inc.

U.S. General Services Administration. (2007). **U.S. Courts Design Guide**. Washington, D.C.: U.S. General Services Administration.

U.S. General Services Administration. (2010). **P100 Facilities Standards for the Public Buildings Service**. Springfield: U.S. General Services Administration.

- Utah Courts.(2015). **Utah Judicial Facility Design Standards - Utah Courts**. Retrieved January 31, 2016, from https://www.utcourts.gov/admin/facilities/docs/Utah_Judicial_Facility_Design_Standards.pdf
- Weekes, T. (2012). **Not a light touch: Remedies in rights of light cases**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.landmark-chambers.co.uk/userfiles/documents/resources/Rights_of_Light_-_Remedies_TW.pdf
- Wells, N. (2015). **How Natural and Built Environments Impact Human Health**. Retrieved January 31, 2016, from http://www.human.cornell.edu/outreach/upload/CHE_DEA_NaturalEnvironments.pdf
- Whipple, T. (2013). **How London's burning in the glare of great glass tower the Walkie Talkie**. Retrieved January 31, 2016, from <http://www.thetimes.co.uk/tto/science/article3858974.ece>
- Wild Trout Trust. (2012). **Advisory Visit Shimna River, Co. Down**. Waterlooville: Wild Trout Trust.